

рії роботи з персоналом обумовлюється природою тенденцій, що ця дисципліна досліджує, а саме тенденцій, про які йшлося вище. При цьому фахівці з теорії по роботі з персоналом використовують загальнонаукові, конкретнонаукові, соціологічні, психологічні, педагогічні методи пізнання – способи збору, обробки, аналізу й узагальнення інформації про діяльність персоналу, цілі роботи з персоналом, її напрямки тощо. Ці методи включають спеціалізовані способи аналізу статистичних даних, спостереження, анкетування, отримання експертних оцінок щодо діяльності груп або окремих працівників підрозділів і органів внутрішніх справ.

Теорія роботи з особовим складом як наукова і навчальна дисципліна завдяки вирішенню комплексу теоретичних і практичних проблем виконує по відношенню до органів внутрішніх справ як соціальної системи, до окремих працівників цієї системи відповідні функції. До найбільш вагомих функцій слід віднести:

- світоглядну – в процесі дослідження якостей персоналу, його взаємодії з оточуючим середовищем простежується, як працівники органів внутрішніх справ крізь власну професію сприймають світ, оточуюче соціальне середовище, своє місце в соціумі тощо;

- евристичну, яка полягає в пошуку найбільш оптимальних рішень в роботі з особовим складом, моделюванні різних варіантів впливу на поведінку груп і окремих працівників;

- прогностичну, за допомогою якої можна уникнути небажаних видів поведінки персоналу під впливом негативних факторів;

- регулятивну, яка надає можливість цілеспрямовано формувати необхідні якості працівників для виконання конкретних оперативно-службових завдань;

- виховну, яка спрямована на комплексний (тобто органічне формування професійних, фізичних, світоглядних, правових, моральних, особистих якостей) і одночасно диференційований підхід до роботи з особовим складом;

- контролюючу, яка дозволяє своєчасно встановити можливі відхилення в поведінці персоналу від вимог правових норм, перекручення у використанні принципу соціальної справедливості.

В.М.Синьов

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Комплексна програма вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999-2005 рр. передбачає вирішення низки принципово важливих завдань, змістовно і технологічно прямо або опосередковано пов'язаних з педагогічною проблематикою. І це є цілком природним.

Педагогіка як наука про виховання і як практична діяльність, суттю якої є забезпечення позитивних змін особистості, формування таких її властивостей, які забезпечують готовність людини до якісного виконання її соціальних ролей (як професійних, так і позапрофесійних), давно вже вийшла за межі дитячого віку з точки зору кола об'єктів свого впливу.

Адже соціалізація особистості продовжується все життя, проходячи послідовно шість основних фаз, серед яких у контексті нашої проблеми найсуттєвішими є післяшкільна, коли активно і досить суперечливо йде професійне самовизначення і становлення особистості, а також фаза відповідальності, са-

мостійної професійної діяльності. Ефективність соціального становлення особистості детермінується тим, наскільки повноцінно вона отановує компонентами людської культури у трьох головних сферах соціалізації і діяльності (зокрема, професійної), спілкування, самосвідомості.

При цьому підкреслимо, що оптимальність соціалізації людини зумовлена ступенем керованості цим процесом, а засобом управління ним для надання йому таких характеристик, як цілеспрямованість, наступність і узгодженість, є виховання у широкому соціально-педагогічному розумінні цього поняття, що підпорядковує йому поняття «освіта», «навчання», «розвиток».

Виходячи з багатогранності проблеми кадрового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ як педагогічної, виховної, можна стверджувати, що найсуттєвіші аспекти її розв'язання знаходяться у площині двох науково-педагогічних спеціальностей, виділених ВАК України самостійними: професійної педагогіки (13.00.04) та соціальної педагогіки (13.00.05).

У відповідності з п. 1.7.2. Комплексної програми визначимо в межах цих спеціальностей найбільш актуальні напрямки наукових досліджень, зокрема, для підготовки кандидатських і докторських дисертацій. В галузі професійної педагогіки, перш за все, суттєво важливою є узагальнено-комплексна проблема системного визначення, діагностики (на актуальному і прогностичному рівні) і формування професійно значущих рис особистості працівника органів внутрішніх справ. Безумовно, зазначена проблема має досліджуватися спільно з психологами, і конкретизуватися стосовно представників різних спеціалізацій діяльності правоохоронців, а також окремих особистісних властивостей та їх підсистем.

Так, наприклад, заслуговує на принципову увагу дослідників питання формування соціальної відповідальності співробітників ОВС, їх перцептивних здібностей (зокрема, здатності швидко і адекватно розуміти інших людей, бути одночасно уважними до багатьох об'єктів), емоційної стабільності, особистісного динамізму (інтерактивності) як здатності впливати на інших людей, вольових якостей, антиципації (прогнозу розвитку подій, поведінкових явищ), креативності у поєднанні з професійними стереотипами діяльності тощо.

Серед проблем професійної педагогіки стосовно як навчання правоохоронців на різних освітньо-професійних рівнях, так і занять у системі професійно-службової підготовки зберігають актуальність питання оптимізації змісту освіти і його виховної спрямованості, розробки і запровадження нових освітніх і виховних технологій, педагогічної діагностики успішності освітньої і виховної (у вузькопедагогічному значенні поняття «виховання») діяльності конкретних педагогічних систем.

Безумовно, професійна педагогіка в ОВС не може залишатися остороном магістральних напрямків розвитку сучасної світової та вітчизняної педагогічної думки. Йдеться, насамперед, про дослідження проблем гуманізації і демократизації педагогічного процесу у відомчих закладах освіти, надання йому суб'єкт-суб'єктного характеру, гуманітаризації його змісту, особистісно зорієнтованого виховання з акцентами на формування цивілізованих духовно-аксіологічних якостей правоохоронця, зокрема цінності служіння у ієрархізованій системі ціннісних орієнтацій особистості. Особливого значення з точки зору формування у правоохоронця таких особистісних рис, які сприяли б підвищенню авторитету міліції, набуває проблема залучення майбутніх пра-

цівників до повноцінного самовиховання, створення стійкої (на все майбутнє життя) мотивації самопізнання і самовдосконалення. об'єктивної рефлексії у діяльності, поведінці, людських взаєминах.

У сучасній практиці відомчих навчальних закладів вкрай недостатньо використовується потенціал макаренківської спадщини виховання у колективі, зокрема через органи колективного самоврядування. Соціально-психологічні та педагогічні аспекти цієї проблеми у її специфіці, пов'язані з особливостями функціонування навчальних та службових колективів системи ОВС, зазначають на серйозну увагу дослідників.

Поряд з цим слід виділити проблему індивідуальної виховної роботи з правоохоронцями, гострота розробки якої зростає у зв'язку з необхідністю зробити більш ефективною діяльність служб по роботі з особовим складом і інституцій наставництва в ОВС. Вважаємо, тут слід акцентувати увагу на значущості оволодіння суб'єктами виховної діяльності основними установами так званої «педагогіки співробітництва» (прийняття, емпатичне розуміння, визнання особистості «підшефного», ширість спілкування, готовність прийти на допомогу, пошук позитивного в особистості, підхід до неї з оптимістичною гіпотезою, критичний самоаналіз і корекція власної особистості тощо), а також психологічних технологій індивідуальної роботи: поглибленому вивченні особистості з розумінням мотивів її вчинкової поведінки та діяльності, психічних станів, підсвідомих і надсвідомих активаторів особистісних проявів; встановленні психологічного контакту і розвитку контактної взаємодії, завоювання довіри; вибіркового і гармонійного застосуванні ансамблю прийомів виховного впливу на особистість (переконання, прохання, прояви доброти і турботи, компліменти, пробудження і активізація гуманних почуттів, прояви компетенції, наказу, натяку, іронії, «вибуху» та багатьох інших).

Дослідження проблематики, пов'язаної з формуванням у співробітників ОВС педагогічної компетентності у галузі освітньої і виховної роботи в її різних – фронтальних та індивідуальних – формах організації, є актуальним не тільки для професійної, але й для соціальної педагогіки як галузі педагогічної науки, що потенційно спроможна багато зробити для посилення ефективності діяльності ОВС і підвищення авторитету міліції.

Багаторівнева система соціально-педагогічної роботи з дітьми, молоддю та іншими верствами населення в Україні серед різних напрямків-підсистем включає такі, як соціальна профілактика та соціальна реабілітація (зокрема, роз'яснення правових норм соціально значущої діяльності та поведінки, інформування про можливі наслідки асоціальних дій та виховання почуття відповідальності тощо).

У єдності з іншими суб'єктами соціально-педагогічної роботи (служба для дітей та молоді, педагогічні колективи, громадські об'єднання та ін.) представники органів внутрішніх справ, як це і передбачено Комплексною програмою, мають зіграти суттєву роль у підвищенні її ефективності.

Отже, в галузі соціальної педагогіки як науки актуальною є проблематика визначення соціально-педагогічних функцій ОВС та механізмів їх реалізації, а звідси – постійного збагачення педагогічної культури співробітників у безпосередній діяльності виховної спрямованості серед різних верств населення. Підкреслимо, що сама по собі педагогічна культура особистості як гуманітарна цінність, вимагаючи безумовної взаємодії етичних і естетичні

компонентів, але не обмежуючись ними, в разі її сформованості у людини значною мірою сприяє авторитету і повазі останньої у суспільстві.

Доцільним було б розгорнути дослідження зазначених та інших проблем професійної і соціальної педагогіки, значущих для діяльності ОВС, у відомчих закладах освіти і наукових установах, відкрити з цих спеціальностей прийом до ад'юнктури та докторантури, створити відповідні спеціалізовані вчені ради. Дуже корисним є передбачення навчальних дисциплін «Професійна педагогіка», «Соціальна педагогіка і соціальна робота» в освітньо-професійних програмах підготовки спеціалістів, магістрів зі спеціальностей, за якими працюють ВЗО МВС України. Слід розширити місце педагогічної тематики і в освітньо-професійних програмах підготовки молодших спеціалістів правоохоронної діяльності.

А.П.Москаленко

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТА СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підняття громадського престижу, підвищення якості праці та професійної майстерності правоохоронної діяльності – складне завдання, обумовлене багатобічністю соціальних, економічних та людських факторів суспільства. Сьогоднішній стан в органах внутрішніх справ вимагає проведення відбору та підготовки кадрів на дійсно наукових засадах. Як стверджується у Рішенні Колегії МВС України від 05.02.97 р. № 2КМ/2 «Про затвердження Концепції психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України», одним із основних напрямків системи психологічного забезпечення ОВС є проведення якісного професійного відбору і відбору кандидатів на службу, збереження людського потенціалу, підтримки високо рівня професійної готовності та боєздатності працівників.

Для успішного вирішення цих завдань необхідна певна послідовність заходів, які, серед усього іншого, повинні бути спрямованими на виділення показників, за допомогою яких можна було б повністю охарактеризувати ті якості працівників ОВС, від яких безпосередньо залежить успішна та ефективна робота.

Аналіз існуючих професіограм оперативно-розшукової та слідчої діяльності показує, що серед професійно важливих якостей суб'єктів даних видів діяльності значну частку займають комунікативні якості.

Так, наприклад, при умовному поділенні професійної діяльності оперуповноважених оперативних служб на низку складових частин міжособистісна комунікація (опитування свідків, потерпілих, підозрюваних, звинувачених, засуджених, бесіди з експертами, робота із конфіденційними та іншими інформаційними джерелами) займає в середньому близько 40% робочого часу. В же час на оперативно-розшукові заходи та роботу із документацією витрачається відповідно 35% та 25%. Приблизно такий же розподіл робочого часу спостерігається й в слідчій роботі.

За результатами експериментальних досліджень до комунікативних якостей, що є професійно важливими для оперативно-розшукової діяльності, належать: здатність привертати до себе людей, викликати в них почуття довіри; здатність швидко встановлювати контакти із новими людьми; уміння швидко знайти необхідний тон, доцільну форму спілкування в залежності від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника; умін-